

de Bibliotheek
Zoetermeer

CKC &
partners

Cultuureducatie met Kwaliteit

Doorlopende leerlijn beeldende kunst
Groep 1/2
Lessenreeks 'verdieping'

Deze leerlijn is ontwikkeld door CKC & partners.

Dieren

Informatie over Dieren

Groep 1/2, lessenreeks 'verdieping', vier lessen van 60 minuten

Doel van de lessenreeks:

De leerlingen ontwikkelen ruimtebeleving en gelaagdheid in een tekening door middel van druktechniek en ruimtegevoel door plastisch vormgeven en ruimtelijk assembleren. Ze ontwikkelen hun fijn-motorische vaardigheid en werken aan de expressie van eigen beleving en waarneming. In deze lessenreeks werken ze met de volgende materialen en technieken: tekenen, drukken, plastisch vormgeven, constructie en assemblage. Beeldaspecten die aan bod komen zijn vorm, ruimte, gelaagdheid en expressie. Ze leren werken volgens een richtinggevend creatief proces: ze oriënteren zich op de opdracht, onderzoeken het materiaal, voeren een eigen, creërende opdracht uit en evalueren op hun werk en het werkproces.

Materiaallijst:

Algemeen:	De mogelijkheid om afbeeldingen via een digibord te tonen.
Les 1:	Tekenpapier A3-formaat en kleurpotloden
Les 2:	Stevig wit A3 tekenpapier, oliekrijtjes, schoolverf (in de kleuren rood, geel, groen, blauw oranje en paars) op wegwerpbordjes o.i.d. Stempelmateriaal (kurk, knijpers, dopjes, rietjes, wattenstaafjes, piepschuim, stukjes aardappel enz.) Kranten op de tafels, schorten aan.
Les 3:	Kleisnijdraad, per leerling tot ca. 300 gr. zachte fijne chamotteklei of oefenklei, een klein(ei) en een groter blokje, nat badstofdoekje, droge katoenenlap ca 40 x40 cm, boetseerhoutje of saté-prikker, gekleurd groen papier, groene papiertjes ca A6 met de naam.
Les 4:	Keukenmesje, aardappels in kleine en iets grotere stukjes gesneden, borrel- en saté-prikkers.

Les 1: De Kinderboerderij

De dieren	Groot en klein	Ruimtebeleving	Het verhaal
-----------	----------------	----------------	-------------

In deze les komen verschillende ruimtelijke begrippen aan de orde: afsnijding en overlapping, voor en achter, dichtbij en ver weg, op en in, tussen en naast.

Les 2: Beestenboel

Stempels	Afdruk-experiment	Drukdier	Het resultaat
----------	-------------------	----------	---------------

De leerlingen leren met verschillende stempelmateriaal een dier te maken.

Les 3: Vogeltjes

Duifjes vingerversje	Kleibol	Bakje en vogeltje	Onze vogeltjes
----------------------	---------	-------------------	----------------

De leerlingen boetseren een vogeltje en een bakje ieder uit een stuk en voegen die samen.

Les 4: Dierenfantasie

Wat voor beest	Prikken	Beesten maken	Onze beesten
----------------	---------	---------------	--------------

De leerlingen construeren diertjes uit stukjes aardappel en prikkers.

Deze lessenreeks sluit aan bij de doorlopende leerlijn Cultuureducatie met Kwaliteit in Zoetermeer. Meer informatie over Cultuureducatie met Kwaliteit vind je [hier](#).

De leerlijn beeld is ontwikkeld door CKC & partners en geschreven door Loulou Joolen en Gerart Kamphuis. Neem bij vragen contact op via primair-onderwijs@ckc-zoetermeer.nl.

Dieren – De Kinderboerderij

Groep 1/2, lessenreeks 'verdieping', les 1

Lesdoel: De leerlingen leren ruimtelijk te tekenen met kleurpotlood.

Benodigde materialen: Tekenpapier A3-formaat en kleurpotloden.

Opdrachten:

De dieren

Groot en klein

Ruimtebeleving

Het verhaal

Introductie:

In deze les komen verschillende ruimtelijke begrippen aan de orde: afsnijding en overlapping, voor en achter, dichtbij en ver weg, op en in, tussen en naast.

Oriënteren: De dieren **5 minuten**

Opdracht: Bespreek tekeningen van groepen dieren uit voorleesboekjes of toon foto's van verschillende dieren. Zijn ze allemaal even groot? Welk soort dieren zijn er te zien? Bespreek de onderlinge verschillen. Ga ook in op overlapping (dieren staan gedeeltelijk voor elkaar of achter elkaar) en afsnijding (sommige dieren staan gedeeltelijk op de tekening).

Reflecteren: Welke dieren staan vooraan en achteraan? Welke zijn ver weg of dichtbij? Zijn alle dieren even goed te zien? Staan alle dieren naast elkaar? Welke is het hoogste (vogel) of laagste (muis, cavia) afgebeeld? Heb je deze dieren wel eens in het echt gezien? Heb je zelf een huisdier?

Onderzoeken: Groot en klein **15 minuten**

Opdracht: De leerlingen tekenen met kleurpotlood verschillende dieren die voor of achter elkaar staan, ver weg of dichtbij zijn. Ook dieren met hun kleintjes erbij. Ze kleuren de tekening nog niet in.

Reflecteren: Welke dieren staan voor of achter? Welke dieren zijn ver weg of dichtbij? Zijn het echte dieren of fantasiedieren?

Uitvoeren: Ruimtebeleving **30 minuten**

Opdracht: De leerlingen tekenen een kinderboerderij met verschillende dieren. Laat ze werken met afsnijding, overlapping, maar ook met verschil in grootte van de dieren onderling of ten opzichte van een jong dier. Werk ook met begrippen als onder en boven, in, op, boven en naast. De kinderboerderij kan worden aangevuld met weides, stallen, kooien, aquaria, bomen en hekken. De tekening mag natuurlijk ook ingekleurd worden.

Reflecteren: Wat is er allemaal afgebeeld? Zijn alle dieren even goed te zien? Welk dier wel of niet? Hoe komt dat? Zijn er moederdieren en hun jonkies getekend? Hoe kun je zien wie de moeder is? Zijn de kleuren natuurgetrouw? Waarom wel/niet?

Evalueren: Het verhaal **10 minuten**

Opdracht: De leerlingen bekijken het werk van hun medeleerlingen. Bespreek een paar werken klassikaal. Zijn er alleen dieren te zien of ook kinderen en grote mensen? Lopen de dieren vrij rond of zitten ze in kooien? Welke dieren staan dichtbij of ver weg, voor of achter een boom, in of op een kooi of maar half op de tekening?

Reflecteren: Zijn alle dieren even goed te zien? Welke wel of niet? Hoe komt dat? Zijn er lieve of stoute dieren op de tekeningen te zien? Welke?

Aanvullende suggesties:

Bezoek met de leerlingen een kinderboerderij.

Dieren – Beestenboel

Groep 1/2, lessenreeks 'verdieping', les 2

- Lesdoel:** De leerlingen leren stempelafdrukken te maken met verschillende stempels.
- Benodigde materialen:** Stevig wit A3 tekenpapier, oliekrijtjes, schoolverf (in de kleuren rood, geel, groen, blauw oranje en paars) op wegwerpbordjes o.i.d. Stempelmateriaal (kruk, knijpers, dopjes, rietjes, wattenstaafjes, piepschuim, stukjes aardappel enz.) Kranten op de tafels, schorten aan.

Opdrachten:

Stempels	Afdruk-experiment	Druk-dier	Resultaat
----------	-------------------	-----------	-----------

Introductie:

De leerlingen leren met verschillende stempelmateriaal een dier te maken.

Oriënteren: Stempels	5 minuten
Opdracht: Bespreek verschillende stempels in het lokaal: afdrukken van vuile schoenen op de vloer, een handafdruk op de muur, een verfvlek op een tafeltje, vette vingers op het raam. Bespreek ook een stempel op een brief of rubberen speelgoedstempels	
Reflecteren: Wie ziet er nog meer vlekken om zich heen (koffiekringvlekken, vlek op kleding)? Wie heeft er wel eens met modderschoenen thuis vlekken gemaakt, of een vieze vlek gemaakt met pindakaas? Of iets omgestoten waardoor er een vlek is ontstaan? Wie heeft er wel eens een speelgoedstempel gebruikt?	

Onderzoeken: Afdruk-experiment	15 minuten
Opdracht: De leerlingen krijgen per groepje verschillende kleuren schoolverf (op bordje o.i.d.). Ze gaan met schoolverf en verschillende stempels afdrukken maken op een vel A3-papier. Laat de leerlingen stempelen met bestaande materialen (kruk, dopjes, wasknijpers, rietjes) en met zelfgemaakte stempels (propjes papier, brokje piepschuim, stukje aardappel). Gebruik ook combinaties daarvan en stempel met verschillende kleuren. NB. Deel per kleur een aantal vormpjes uit. Belangrijk is dat de kleuren schoon blijven (dus geen vormpjes voor blauwe verf in gele verf dopen). Tip: vraag enkele hulpouders ter ondersteuning.	
Reflecteren: Zijn alle afdrukjes even goed te zien? Hoe komt dat (te veel, te weinig verf)? Wat werkt makkelijker, een propje papier of dopje? Hebben de leerlingen zowel de lange kant als de kopse kant van de kruk gebruikt? Wat is het verschil? Zijn de kleuren mooi schoon gebleven?	

Uitvoeren: Druk-dier	30 minuten
Opdracht: De leerlingen tekenen met vetkrijt zo groot mogelijk de contouren van een (fantasie)dier. Vervolgens stempelen ze de binnenvorm in. Ze kunnen ook over de contourlijnen een stempellijn drukken. Vervolgens gaan ze met een andere kleur en andere stempel een kleinere contourlijn en zo verder tot er een regenboogeffect ontstaat. Natuurlijk kunnen ze het ook totaal anders invullen. Laat ze naar hartenlust stempelen. Ook de restvorm instempelen.	
Reflecteren: Hebben de leerlingen meerdere stempels gebruikt? Afgewisseld met grote en kleine vormpjes? Lijnen en stippen gestempeld? En het kleurgebruik, waarom juist die kleuren?	

Evalueren: Het resultaat	10 minuten
Opdracht: Bespreek de verschillende werkstukken. Wat valt er op? Wie heeft er meer dan één dier afgebeeld op één blad, welke dieren zijn dat?	
Reflecteren: Was het moeilijk of makkelijk om te doen? Welk dier kijkt er blij of juist boos? Waaraan zien de leerlingen dat? Welke dieren hebben veel of weinig kleur?	

Aanvullende suggesties:
Stempel op een ander blad een stukje van de wereld van het dier (boom, bloem, zon, lekker eten).

Dieren – Vogeltjes

Groep 1/2, lessenreeks 'verdieping', les 3

Lesdoel: De leerlingen kunnen een brok klei uit elkaar kneden, een bol vormen, klei verplaatsen op een werkstuk, uit een bol een bakje boetseren. Ze kunnen uit één stuk klei een vogeltje boetseren wat zij zelf als zodanig herkennen. Leerlingen kunnen klei zacht houden tijdens het boetseren.

Benodigde materialen: Kleisnijdraad, per leerling tot ca. 300 gr. zachte fijne chamotteklei of oefenklei, een klein(ei) en een groter blokje, nat badstofdoekje, droge katoenenlap ca 40 x40 cm, boetseerhoutje of saté-prikker, gekleurd groen papier, groene papiertjes ca A6 met de naam.

Opdrachten:

Duifjes vingerversje	Kleibol	Bakje en vogeltje	Onze vogeltjes
----------------------	---------	-------------------	----------------

Introductie:

De leerlingen boetseren een vogeltje en een bakje ieder uit een stuk en voegen die samen.

Oriënteren: Duifjes vingerversje **5 minuten**

Opdracht: Ga in een kring zitten. Doe met de leerlingen een vingerversje, zoals Beatrijs Gradenwitz – Duifjes in de hoge bomen ([bladmuziek](#)). Laat hierbij een duifje vliegen door met beide duimen in elkaar gehaakt de andere vingers als vleugels te bewegen. Kijk vervolgens naar: [Frank Letterie – Opvliegende Kippen, Willem Alexanderplantsoen](#).

Reflecteren: Wat voor vogels hoor je buiten nog meer, zie je, ken je, heb je thuis, vind je interessant? Wat kan een duif betekenen?

Onderzoeken: Kleibol **15 minuten**

Opdracht: Ga verder in de kring. Bevoel het kleine blokje klei, kneed het uit elkaar en maak een balletje door het steeds samen te drukken: met beide handen kruislings over het brokje klei. Druk eerst met de gehele hand, later voorzichtig met de vingers. Verschuif te dikke stukken met de duimen en werk kuiltjes weg door er omheen te duwen. Laat de bollen aan elkaar zien. Vervorm het door een heel dik uitsteeksel te maken, of een paar kleintjes, door een mooi kuiltje erin te duwen of intuïtief je eigen ding te vormen. Laat het weer aan elkaar zien. Maak van je stukje klei weer een bol en doe het in het vochtige lapje onder je stoel.

Reflecteren: Maak duidelijk dat je een kleiwerkje steeds kunt veranderen door verder te kneden of terug te duwen. Wat kunnen we met een blok klei allemaal doen?

Uitvoeren: Bakje en vogeltje **30 minuten**

Opdracht:

Bakje maken: Kneed het grotere stuk klei uit elkaar, druk het weer samen en maak er een bol van. Maak met de duimen bovenaan een kuiltje. Maak het kuiltje breder en dieper door van boven met de duimen te duwen terwijl je de bol in je handen ronddraait, steeds met het kuiltje boven. Er ontstaat een bakje. Sommige zijn breed en plat, sommige zijn hoger en dieper. Kijk hoe ver je durft te gaan. Je kunt voelen hoe dik de bodem nog is. Bij leerlingen die door de bodem heen gaan, help je het gat te herstellen door in te nemen en glad te wrijven. Zet het bakje even stevig neer, er komt een platte bodem.

Vogeltje maken: Laat van het oefenstukje (de kleinere bal) een vogeltje kneden. Eerst het kopje eruit kneden, dan de vleugeltjes en een beetje plat maken, dan een staartje. Er komen allerlei kipjes, eendjes, duifjes, zwanen en vogelachtige diertjes. Zorg dat het blijft staan bij het neerzetten. Laat details als oogjes, snavel, veertjes met een prikker aanbrengen. De leerlingen kunnen ook hun bakje versieren met krasjes of stipjes. Voeg vogeltje en bakje samen, door het bijv. erin of op de rand te zetten.

Beide onderdelen komen samen op een gekleurd papier met de naam van de leerling. Het vogeltje kan op het bakje geduwd worden, of erin of ernaast gezet.

Reflecteren: Hoe ga je om met de scherpe prikker? Hoe maak je het bakje dieper, breder, smaller? Hoe zorg je dat je niet te diep gaat? Hoe maak je het kopje? Hoe lang of kort wordt je nek? Waar komen de vleugeltjes, hoe dun of dik mogen ze worden? Hoe kun je klei op je diertje verplaatsen? Hoe zorg je dat je vogeltje blijft staan? Wat wordt het voor vogeltje? Wat doe je als je iets 'fout' doet?

Evaluëren: Onze vogeltjes

10 minuten

Opdracht: Zet alle vogels en bakjes zo bij elkaar dat de leerlingen ze kunnen zien. Bekijk ze en benoem de verschillen. Laat de leerlingen vertellen wat het vogeltje is, wat het doet en wat ze daarvan vinden.

Reflecteren: Laat de leerlingen vertellen wat ze leuk, spannend, moeilijk vonden. Ga ook in op hoe en wat ze een volgende keer gaan boetseren en wat ze anders zouden doen.

Aanvullende suggesties:

Afhankelijk van het seizoen kun je eventueel kiezen voor een oriëntatie met kippen en kuikens (voorjaar), uiltjes (najaar, winter) of duiven (voorjaar zomer).

Als je het probeersel in 'onderzoeken' niet wilt laten samendrukken, kun je het probeersel gebruiken als start om in een vogeltje te veranderen. Je kunt ervoor kiezen om alleen een heel mooi bakje te maken, of juist alleen een vogel, of een visje. Aanplakken van onderdelen kan leiden tot teleurstelling, omdat dit door de krimp bij het drogen eraf valt. Dieren met vier poten en staart uit een stuk boetseren is een grote stap verder, voor groep drie of vier.

Dieren – Dierenfantasie

Groep 1/2, lessenreeks 'verdieping', les 4

Lesdoel: De leerlingen fantaseren al doende een dier aan elkaar. Ze construeren een ruimtelijke diervorm met het materiaal. Ze gaan om met zwaarte, evenwicht en ruimtelijkheid. Ze bekijken hun kunstwerk van meerdere kanten.

Benodigde materialen: Keukenmesje, aardappels in kleine en iets grotere stukjes gesneden, borrel- en saté-prikkers.

Opdrachten:

Wat voor beest

Prikken

Beesten maken

Onze beesten

Introductie:

De leerlingen construeren diertjes uit stukjes aardappel en prikkers.

Oriënteren: Wat voor beest **5 minuten**

Opdracht: Kijk naar het kunstwerk [Aardappelmanneltjes Station CW van Joost van de Toorn](#). Laat de leerlingen bedenken wat er nog meer kan dan gestapelde aardappels zoals bij Joost van de Toorn. Andere dieren of mensjes? Hoe zit het aan elkaar? Hoe groot is het / waar staat dit beeld?

Reflecteren: Wat vind je van dit kunstwerk? Kan het ook anders? Hoe maak je een aardappeldiertje, een giraffe of een egel of...?

Onderzoeken: Prikken **15 minuten**

Opdracht: Probeer wat je kunt doen met een paar stukjes aardappel en prikkers. Maak twee blokjes aardappel aan elkaar met een borrelprikker, of met een lange prikker, prik meerder borrelprikkers in een stukje aardappel. Pas bij het aanduwen op je vingers.

Reflecteren: Hoe hard moet je prikken? Hoe zorg je dat het aan elkaar blijft zitten? Hoe kun je prikkers nog meer gebruiken dan alleen om iets aan elkaar te maken?

Uitvoeren: Beesten maken **30 minuten**

Opdracht: Maak van stukjes aardappel en korte en lange prikkers een dier (of een paar) of een mens, of een fantasiewezen. Zet de werkstukken op een papier met de naam van de leerling. Gebruik de mogelijkheden van de verbindingen met prikkers en de prikkers zelf als zichtbaar onderdeel van de constructie, of als decoratie. Bijvoorbeeld: pootjes kun je maken van aardappelstukjes en/of van prikkers.

Reflecteren: Wat ga je maken? Hoe zorg je dat het blijft staan? Hoe maak je details? Kun je ook laten zien wat het dier doet?

Evalueren: Onze beesten **10 minuten**

Opdracht: Zet de dieren bij elkaar, laat ze bekijken. Laat de leerlingen vertellen wat hun dier is, wat het uitdrukt (verhaal, stemming), vraag wat andere leerlingen in het werk zien.

Reflecteren: Bespreek of de leerlingen tevreden zijn met hun werk, wat ze nog meer willen, anders zouden doen, wat ze veranderd hebben. Ga tot slot in op hoe het gelukt is om het dier te laten staan.

Aanvullende suggesties:

Maak komkommertjes/-diertjes, of appelmanneltjes/-diertjes. Misschien wil je ze daarna opeten?